Ars
moriendi

21 Blatt

M. 200.– 35 Zeilen

Pellechet 1333

c 1478

Cat. 424. No 3.

3 **Ars moriendi.** s. l. et a. [Augsb., Zainer c. 1470] folio. 21 Bll.
Type 2. Rubricirt. Hprgt. ~~300.~~ —
* Proctor 1570. «Diese jedenfalls früheste typographische Ausgabe der Kunst zu sterben ist von grösster Seltenheit». (Klemm 501.) *Bl. 1 a:* abula dispositorij artis moriendi. *Endigt Bl. 21 b:* sufficiens esset. Dieses Werk gehört zu den von Hain 8589 als Sammelband beschriebenen Drucken.

Brunet says this is attributed to Gunther Zainer at Augsburg circa 1470

ARS MORIENDI.

7415. Ars moriendi.

[Günther Zainer. Augsburg. Before 5 June, 1473.]

Sm. folio; sigs. [a^{10} b^{10+1}]; 21 leaves; 33–35 lines; gothic characters; {Augsburg, press i, type 2}; capital-spaces (one of 5 and two of 3 lines).

1^a; Tabula dispositorij artis moriendi. || Dei iudicia quomodo sint inscrutabilia. 1^b, l. 8; Nobilissimus liber de arte moriendi. 21^b, l. 17 [end]; ea que reuelaret licet etiam essent vera. nisi certitudo || sufficiens esset.

Leaves 214–34 (the last tract) of Hain *8589. Reichling, i, p. 9 (38). Proctor 1570. B. M. Bodl. Pellechet 1333. The three capitals rubricated, and paragraph-marks &c. inserted in red.

Described in B. M. Inc., ii, p. 319 as with 2 blank leaves at end. Numerous editions are recorded in Pellechet, i, pp. 307–14. See also no. 1841.

Leaves 1 and 21 bear the stamp of the 'Kupferstich-Sammlung der Königl. Museen' and a stamp recording the sale of the volume on 27 Aug., 1896.

Tabula dispositorũ artis moriendi.

Dei iudicia quomodo sint inscrutabilia.
Debita tpalium an saluantur p mortem·ter·o.
Defuncti cibi mors suffragium.
Deuotio quomodo tristicia impeditur primo·b.
Eleĩa quomodo quilibet dare debet·ij·M·ter·m·n.
Fides quomodo necessaria sit·ij.
Flere quomodo possimus licite super mortuos iij.
Homicide sui aliqui sunt primo·f·g.
Judicia dei q̃m incōprehensibilia sunt primo·h.
Martires efficiuntur aliqui multipliciter ij·e·j.
Mereri an quis possit in peccato mortali·j·l.
Mors est multiplex.
Mors vnde causetur.
Moriuntur diuersi diuersione de causis·c·primo·f.
Mori discere debemus qñ sumus sani primo·b·m.
Mortem cur quidem timent alij non·ij·f.
Mortem an licet desiderare ij·g·t.
Mors an satisfacit pro peccatis·ij·v.
Morituro que ꝯ qualia debent interrogari·ij·z.
Mortui an licite possent defleri iij·a·b.
Mundus quot miserijs sit repletus·ij·b·c.
Negligentia quando est peccatum primo·j.
Oratio vbi fieri debet secundo·r·s.
Peccata grauia quō deuoti incidūt primo·j·c·jº·h.
Peccatores quidē efficiunt in morte qui prius deuoti=
fuerunt peccator quantum sit deflendus·iij·e.
perseuerancie donum quantum sit primo·b·k·l.
Predestinatio quō etiam quibusdam mirabiliter
apparet et prestina primo·b.
Ridere ꝛ risus an sint peccata secundo·b.
Sacramenta que sint ꝛ quō summenda secundo·l.
Sanitas quō in se custodiri debet primo·f·g·ij·b·i.
Satisfactio quid sit et quot modis fit secundo·v.

Nobilissimus liber de arte moriendi.

Cum circa propriam vitam multi sunt negligentes et alij mortem naturalem preueniant peruersa vita. Alij mortem moriendi ignorātes dāpnent̄ ꝑpetue· et ꝑuerti cū mala mors vltimū sit malorū huius vite· qđ tanto cauendū est solicitius· q̄nto eterne miserie tradere pt̄ infelicius· idcirco tractatulū collegi sequentē videlʒ dispositoriū moriendi ex aliorū sacre sapie doctorū tradicōnibus salutiferis· vbi tria pn̄cipalit̄ sunt declaranda. Primo q̄ mortē precedāt. Scd̄o q̄ cōcomittent̄. Tercio de sequentibus. De primo tria tangent̄. Primo qđ sit mors· et q̄t duplex. Scd̄o vn̄ causet̄ mors. Tercio quō sani ad mortē dn̄t se ꝑparare. Quantū ad primū est notandū primo circa mortē hoīs· vel stati post fiet sup eo iudiciū ꝑticulare vt videat homo se ꝑticulariter misericordit̄ saluatū si ꝯtritus est· vel iuste dāpnandū· si in pc̄tis morit̄. Vnde dicit innocentius libro tercio de miseria ꝯdicōis hūane· qđ tā bonus q̄ malus antequā aīa egrediat̄ a corpore· videt xp̄m in cruce positū· malus ad ꝯfusionē vt erubescat se non esse redemptum sua culpa sanguine xp̄i· idest fructū redempcionis non habere. Vnde de eis dicit̄ ioh· xix· et apoc· j. Viderunt in q̄ pupugerunt. Et b· aug· viiij· li· de trinitate dicit. Credimus q̄ cū carnis vinclo aīa nr̄a fuit absoluta

si bene & recte coram deo viximus· mox in occursum
nostrũ angeloꝝ occurret chorus· oĩm sãctoꝝ agmĩa
in nr̃os miscebunt̃ amplexꝰ· & adorandũ veꝝ iudicẽ
perducent. Hec ille· pꝫ idẽ de lazaro mendico & per
oppositũ fit de fratribꝫ & sororibꝫ epulonis sepulti in
inferno per demones. ¶ Scd̃o notandũ ꝙ sicut iudiciũ
vniuersale triplicia signa p̄cedent· videlicet remota
ꝓpinqua & ꝓxima· sic etiã vt plurimũ pticulare iudi
ciũ in morte fiendũ triplicia signa p̄cedũt. Remota
sunt elementoꝝ ꝯtrarietas in hoĩe idest cõplexionis
debilitas· malũ regimen in accedentibꝰ in naturalibꝫ
stati dicendũ· vita gulosa· irata luxuriosa & similia.
Propinqua sunt introitus belli· transitus ad loca
piculosa esse inpregnatã· frequent̃ informari & silia
Proxima vero sunt mortis quedã certa sensacõ quã
multi experiunt̃ talit̃ ꝙ videt̃ se non posse euadẽ ex-
pertorũ medicorũ in vita de hoĩe despacõ· membroꝝ
mortificatio· pulsus quies vel nimia irregularitas·
intensa pestulẽtie infectio & silia. ¶ Tercio notandũ
quid sit mors. Est autẽ mors scd̃m augustinũ· xiij
de ci· dei· priuatio vite totalis vel pcialis. Cum autẽ
sit quintuplex vita· erit p ꝯsequens mors qñtuplex·
et quinqꝫ q̃ viuere pñt· de mori· videlꝫ corpus aĩa in
h̃ mod̃o· aĩa in alio mod̃o· sensus exteriores cũ sensibꝫ
interioribꝫ qui dicuntur sensualitas· de sensus intel-
lectus q̃ sũt memoria intellectus & voluntas. Corporis
vita· est anima· aĩe tpalis vita est caritas siue ꝓprie
grã· sensualitatis vita· est mod̃s idest oĩa delectabilia
qñqꝫ sensuũ honor & diuicie· interioris sensualitatis
idest spũs vita hec est entitas sũma· q̃ ad memoriã
veritas q̃ ad intellectũ· de sũma bonitas q̃ ad effectũ
seu voluntatẽ. Sed spiritus eiusdem ꝑpetua vita est
deus bñfice aĩe vnitꝰ· sicut oculus luci scd̃m platonẽ
et iohem· xvij. Hec est vita eterna vt cognoscunt te
solum veꝝ deũ & q̃ misisti ihm xpm. ¶ Prima ergo

mors corporis est priuacō aīe· ⁊ hec mors est pena originalis peccati· ꝺ quo apl's ad hebre· viiij· oībus hominib⁹ ꝯstitutū est semel mori· de q̄ etiam Geñ· ij Quacunq; die cōmederitis ex eo morte moriemini. ¶ Scd'a est mors aīe tpalis· qñ gracia priuatur aīa ad tpus· de qua iacobi primo. Peccatū cū ꝯsumatū fuit generat mortē. ¶ Tercia mors est aīe ꝑpetualit' quando deus separatur ꝑpetuo ab aīa· vt in inferno de qua ps̄. Sicut omnes in inferno positi sunt mors depascet eos. Et apock· ij. Beatus qui habet partem in resurrectione· prima quia in his nō ht̄ mors scd'a ptatē. Et ibidē scd'i. Timidis ⁊ incredulis excecatis homicidis ⁊ fornicatis ⁊ veneficis ydolatris ⁊ mendacibus ps illorū erit in stagno ardenti igne ⁊ sulphure qd' est mors scd'a. Prima mors est mala· scd'a mors est peior· tercia pessima· ꝗ ps̄. Mors peccatoꝝ pessima· mala mors negeẗ ꝓpter peccatū origenale· peior ꝓpter peccatū actuale· ꝫ pessima mors peccatoꝝ scꝫ q̄ ꝯuertunt act⁹ peruersos in habitū in q̄ moriunt̄ ¶ Quarta mors est sensualitatis q̄ mōi delectabilib⁹ se hic quis discrete priuat· hec mors est bona de qua apl's ad colo· iij. Mortui enī estis· ⁊ vita vr̄a abscōdita est cum xp̄o in deo. Ad hanc nos hortat' idem apl'us ad colo· iij. Mortificate membra vestra q̄ sūt sup terrā· hic moriunt̄ qui passiones anime mactāt vt equū superbie· buffonē auaricie· porcum luxurie· canem iracūdie· lupū gule· serpentē inuidie· et asinū accidie· ⁊ cetera vicia· hac etiā necant̄ q̄ in monasterijs bene viuunt. Vnde etiā dicunt̄ mortui ciuiliter. Similiter ⁊ serui veri dn̄oꝝ suorū tpaliū· q̄bus sua humiliatio bene tollerata purgatorium diminuit· ⁊ auget meritū. Quinta mors est spiritus idē supioꝝ viciū qua aīa fundit⁹ priuatur viris delectabilib⁹ carnis· ⁊ soli deo viuit· de qua ad gala· ij. Viuo ego iā nō ego· viuit vero in me xp̄us· qua morte paulus

et moyses in raptu circundati fuerūt. Et bti mortui
qui in dn̄o moriunt̄· vbi iā āmodo dicit spiritus vt
requiescāt a laborib⁹ suis· ꝙ opa illorū sequnt̄ illos
apoc· xiiij. ¶ De prima morte q̄ solū est ad ꝓpositum
primo q̄ritur q̄n homo mori incipiat· Rꝫ· ꝓut vbi
sup̄· ꝓbat beatus aug᷒· qd̄ a iuuentute incipit mors
corp̄is· tui etiā ꝯsonat scriptura sapientie v· nos nati
continuo desinimus esse. Phia idem asserit. Vnde
eraclius vt recitatur primo phicoꝝ· dixit ꝙ corpora
nostra fluunt more fluuioꝝ idem idē Rꝫ· xiiij· sentit
femina q̄ ait· om̄s morim̄ ⁊ q̄si aque dilabimur in
terrā. Racō idem docet· ꝙ sicut iste dicit̄ vere denigri
cui ꝯtinue incipit inesse nigredo· sic vere mori· cui ꝯti-
nue inest plus ⁊ plus non esse. Sed quilibet homo
est h᷒modi vt iā dictū est. In hoīe enī scd̄m medicos
duo sūt p̄ncipalia vite calor natalis q̄ est velut licin᷒
luminis accensus· ⁊ radicale humidū· velut oleum in
lāpade q̄ humido ꝯsūpto· vita extinguit̄. Sunt etiā
in hoīe quatuor elementa actualit̄ vel virtualiter· ex
quib⁹ corpus est ꝯpositū· q̄ inter se discordāt ꝯtinue
ad quoꝝ victoriā corpus diūsas egritudines incidit
¶ De scd̄o vn̄ causet̄ mors· Rꝫ· scd̄m doc· sup· ij. dis·
xxij· ex peccato primoꝝ p̄ntū et ex peccato originali·
adam enim potuit non mori· q̄a infusū sibi habuit
gratuitate donū supnatale· qd̄ vocabat̄ originalis
insticia qd̄ etiā hēdes sui habuissent· quo mediante
eꝑ omnia hoim obediebant̄. Intus omnes sensus
racioni recte obtēporabāt. Sensus corpis quatuor
elementa in nullo exicialit̄ discordabant· nec p oñis
ibi mors ēē potuit fructu ligni vite p̄seruāte. Sursū
deus amicus hoīs a cunctis malis p̄seruabat· a dex-
tris angeli boni velut socij astabāt· a sinistris mali
in nullis nocere potuerūt. Sed q̄n homo ingratus
deo peccabat iuste deus donum originalis iusticie
abstulit· quo ablato homo mortem incurrit · quia

deus illud predixerat gen̄·ij·in quocunq̄ die cōme-
deritis ex eo morte moriemini·idest morte mort̄lis
peccati·⁊ moriemini morte corpis.Ad mortem igit̄
hominis omnes fere dei hodie in vnū creature con-
iurasse videntur· velud dei fideles ministri . Primo
infra corpus elementa quatuor ꝯtrariantur ⁊ tandē
corpus necant.Sursum celorum influentia·multas
letales causāt infirmitates intra passiones anime
inordinate insurgunt·vt ira tristicia dolor gaudium
timor ac amor effrenis ⁊ similia·q̄ morbos inducūt
mortales quia ex istis homo etiaʒ vltra bestias gra-
uis sibi efficitur.Extra enim plerūq̄ aer inficit hoīes
de aqua demersit·ignis miniterauit·terre mot⁹ glu-
tiuit · bestie deuorauerunt · cibi ac potus infecerunt
homines proximos interfecerūt·⁊ instrumenta artifi
cialia crudelissimā finiūt vt machine·venena·baliste
pixides gladij ⁊ similia·recitat insup aug⁹·xxj·de ci
dei octo genera penarū que in legibus esse asseruit·
etiam tuli⁹ que sunt dampnū vincula verbera talio
ignominiā exiliū seruitus ⁊ mors q̄ septē ad octauū
omnes festinanda viuant . Sunt interea quatuor
grandissime mortis voragines·de quibus scriptura
asserit videlʒ infectio pestifera·strages bellica·famis
generalitas ac bestiarū crudelitas.A dextris interdū
boni angeli necant.A sinistris nonnunq̄ mali·que
sui gula sūt vasa ac porte mortis·de quibus se erep-
tum gratulatur propheta dicens.Qui exaltas me de
portis mortis .Que aduersa oīa deus velut aman-
tissimus pater ordinauit vt nos rebelles filij ad eum
solū refugiū habeamus·ac semper vigilemus ⁊ pati
simus hūilit̄ ad eū recipiendū cū venerit et pulsauit
scd̄m illud mt·xxiiij. Vigilate itaq̄ quia nescitis ⁊c
Quare aūt diuersi hoīes tā diuersimode moriantur
de hoc ponunt̄ nouem cause·⁊ nouem genera hoīm.
¶Primo quidaʒ moriunt̄ et pauci·quia per yodus

eorum·idest spaciū viuendi qd' a natā hñt ṫminatū est·de quo iob·xiiij·Posuisti ṫminos eius q̄ preteriri non poterunt. Secundo alij sunt q̄ moriunṫ ante tempus debitum·licet non intenderint·tamen stulte et incaute se hūerunt in regimine naturalium suoꝝ vt in cibo ꝛ potu·sompno de vigilia·labore et ocio·repletione de inanicōm·aere de passionibus anime·quorū discreta moderatio ad sanitatem de vite longitudinē viuat ꝛ obedientia negligentia culpabilis et vocantur prefata sex accidencia naturalia a medicis. Vnde ecc̄·xxxvij. In multis estis erit infirmitas ꝛ auiditas appropinquabit vsq̄ ad tolerā ꝑpter crapulam multi obierunt · qui autem abstinens est adijciet vitam· Tercio alij licet q̄ ad talia bene se rexerit·tñ ante tp̄us in oppiate moriunṫ·aq's mersi·aut igne incinerati·aut a latronib' occisi·aut ruina alicuius grauis percussi ꝛ similia·q̄ non meruerunt apud deū·vt eos preseruaret a tali morte. Quo ōtra de bonis dicitur in ps̄. Angelis suis de' mandauit de te·vt custodiant te in om̄ib' vijs tuis. Quarto sunt alij q̄ ante tp̄us necantur·q̄ ꝓximum leserunt iniuste·vt fures de similes·aut q̄a bonos impediunt in virtuosis opib'·vt tyrāni scandalisantes·errores seminantes·cū quib' tñ de' misericordiṫ opatur·ne maiorem dampnacōnem habeant diu viuentes de quib' in ps̄·viri sanguinū ꝛ dolosi·nō dimidiabūt dies suos. Quinto ante tp̄us moriunṫ interdum quidā·q̄ inutiles sunt sibi de alijs· quia nec sibi nec alijs ꝓsūt ad virtutes·nec alios malicia exercent ad pacientiam·sed tepidi sunt de quoꝝ vno apoc·iij· dicit deus. Scio opera tua· quia neq̄ frigidus es· neq̄ calidus·vtinā frigidus esses aut calidus sed q̄a tepidus es·incipiā te euomere de ore meo. Nemo tñ presumat q̄ alijs ꝓsit multū q̄ cum hoc forte sibi alio modo de alijs efficit. Sexto quidam etiam

moriuntur boni in pestilencijs bellis·perturicōibus et similibus·sed ex speciali dei disposicōne·q̄a cursū vite compleuerūt attingentes gradū finalis meriti eis eternaliter dispositi· factis etiam omnibus que in hac vita secundum eorum statum facere potuerūt et debuerunt·de quibus dicitur·sap̄·x·iustū deduxit dominus per vias rectas ⁊ ostendit illi regnum dei· Septimo q̄dam moriunt̄ ex vicijs grauib⁹ se inficiūt vt se necātes spontanee vel nō spōtanee directe sicut superbi et irati et auari·ac inuidi rixando occūbunt Similit̄ gulosi et accidiosi ociosi ⁊ p̄ siles malicias de quib⁹ sapi͂e·xvj·homo occidit per maliciā aniam suam. Et eccī·iij. Multas occidit tristicia·et non est vtilitas i illa·zelus ⁊ iracūdia minuēt dies. Octauo alij moriunt̄ sine omni cor̄ p̄ncipali culpa·sed ob cul pā alior̄·⁊ alijs in penam·vt abortiui ꝓpt̄ negligēciam pn̄tum·vel eo q̄ nimis carnalit̄ aliq̄s diligebāt·vel vane illis ↄfidebāt·vel spem suam in illis posuerunt vt interdū faciunt pn̄tes in filios alte promouendo et famuli in dn̄os contra illud ps̄. Nolite confidere in principib⁹ in fi ho·in quib⁹ non est salus·nota ps̄ ↄn̄ter. Nono moriunt̄ interdū quidā vt innocenter deo in patria militent·⁊ ne viuendo postea peccent· vt fit in infantibus et in iuuenculis adultis. Vnde sapi͂e iiij. Raptus est ne mutaret maliciam intellectū eius·et ne ficcio decipet aīam illius·Est autem circa predicta notandū quod valde displicet deo · si quis male viuendo se ante tempus in mortem p̄cipitaret Primo vix peccatū nouū euadit vel saltē maius q̄ͣ alias peccares p̄t incurrē. Scd̄o q̄ alijs nocet quibus se vtilem prebē potuisset. Tercīo se multis donis pri uat q̄ per corpus habē potuisset·deus enī aīam creādo velut hospitā·in corpus hospicium posuit·de quo si sine dei licentia exit·male deus cōtentam presertim qn̄ censū deo et sibi modicum acquisiuit. Itē aīa dei

nuncius est· qui in hūc mundum in causa dei· et sui missus est. Vnde si ante tempus reuertit deus mitēs male ɔtentat· Ex quibus etiam ptz q̄ solerti studio multū discrete tonandū est vt ꝓlōget vite termin9 et ne inmaturus quis moriat·sic tñ vt corꝰ secundū apostolum ad rō·xij·deo exhibeamus hostiā sanctā vicia extirpando ⁊ rōnale obsequiū nrm. Diceres hic cum originale peccatū dimissum sit in baptismo cur nos de penalitates iuuātes ad mortem que sunt pene originalis peccati non cessant sicut culpa cessat Rx aug9·3°·li°·de ci·dei·c·ij· quia illa mala sunt ad virtutum exerciciū. Vnde dicit nunc vero maiori et mirabiliori gracia saluatoris i vsus iusticie pena peccati conuersa est· ex q̄ ptz q̄ plus mereri possum9 iam q̄ innocentia· De tercio quō sani nos ꝑparare debeamus ad mortē· idest tempe q̄ apperent prima signa remota vel ꝓpinqua· circa q̄ est aduertendū· qd illud valde necessariū esset· q̄ interdū etiā pfecti viri circa finē vite lapsi sunt·⁊ pierūt. Vnde·b·aug9·de predestinacōe sanctoꝝ sic dicit. Nouimus nōnunq̄ quosdā volētes etne vite fidē accipe adipisti· quosdā autē nolentes ɔseq̄ cū in eis diuina gracia vt velint mutauint volūtatē. Nouimus etiā aliquos pfectos ex labore multoꝝ ꝓlapsos in vltimo vite sue perisse alios vero ab incūte etate sua in omni scelere ⁊ dāpnabilitate vsq̄ ad decrepitā etatē ꝑdurasse·⁊ repēte celitus inspirata salute raptos esse ad requiem regni celorū· Nouimus etiam puulos quibus vsus liberi non est vt bonis aut malis eoꝝ meritis iudicemus pntū manib9 ad graciā sacri baptismatis deꝑtatos vel cū in vno eoꝝ p manus sacerdotis misteriū fidei adimpleret aliquociens alterū i manu pntū fctm ex animē fraudatum gracia saluatoris. Quis sapiens et intelliget hec· aut quis ꝑdoneus erit horum et dicendo rationem dicamus cū dauid iustus dominus

in omnibus vijs suis· et sanctus in omnibus opib⁹
suis. Et quã magnificata sunt opa tua domine· nĩs
pfunde fcte sunt cogitatãs tue· dicamus etiam cum
beato paulo. O altitudo diuiciaꝝ sapientie et sciẽtie
dei q̃ in cõprehensibilia sunt iudicia eius et inuesti-
gabiles vie eius. Hec aug⁹· quomõ autem accidat
perfectos decidere dicit cassiañ· collacione theodori. Nõ
credendum est inquid quemquam deuotum subito
ruina lapsum· domus enim nunq̃ subitanie corruit
sed aut antiquo vicio fundamenti· aut in habitãciũ
desidia lõga stillicidijs· pmũ puissimis penetrãtib⁹
corrupta sensuũ fuerint monumenta tectorũ· postque
passim pluuiarũ· passim demum tempestatum vio-
lentie structuram deijciunt. Primo enĩ mentem mu-
nitissimã passionũ stillicidia neglecta tectũ violant·
deinde multiplicata tigna corrumpunt virtutũ· post
largissimi ymbres passionũ tpe hiemali temptacõis
diabolice mentẽ· pmo deũ expellũt· d habitacõe vir-
tutũ· vt sit mĩa negligendo paulatim defluam⁹· nec
tñ pter illa cessandũ est bonis· vel in pctis oneratis
ab opibus bonis. Vnde dicit scot⁹ sup iiij· circa dis-
xxj. Ista opa q̃ q̃s fecit in grã exñs q̃b⁹ adhuc corrñ-
det magnus grad⁹ glẽ· dũ sũt mortificata non pñt
mereri primã graciaꝫ· alioq̃n qui cecidisset a multis
meritis eaꝫ meruisset vt resurgẽt ab illo lapsu p pri-
mã graciã sibi pter ista merita ꝯferendã· nec tamen
credo dicit ꝯñter quod meita mortificata oĩno nihil
faciunt in accepcõe diuina ad primã graciã dandaꝫ
huic lapso qꝛ si scdꝫ strictaꝫ iusticiaꝫ iste inimicus dei
non sit dignus de pinquo ad aliquã graciã· tñ pre-
cellens mĩa dei pter precedẽtia merita licet mortifi-
cata citi⁹ dat graciã ad resurgendũ· vnde sicut credo
qꝛ pfectior grauı⁹ cadit· pter maiorẽ ingratitudinẽ
ita c̃do qꝛ ceteris pib⁹ citi⁹ resurget pt̃ dei benignitatẽ
merita p̃terita ad h̃ aliqualit̃ acceptantẽ· vñ audiui

aliqñ de viro valde pfecto ⁊ p9ea pfundissime lapso cũ facinora sua esset morti adiucat9 mihi cordissime viuificato pfectissima sibi pnĩa subito fuit inspirata Istud tm̃ debet allicẽ quemlibet ad semp meritorie agendum p viribꝫ qꝫ siue mansurus sit· siue lapsus non erunt ista totalit̃ in obliuionem coram deo hec Sco· exemplũ de origene habem9 sil'e· cui concordat dictũ thome prima scde questione vltia vbi querit an aliq's possit mereri sibi ipi repacõꝫ p9 lapsũ futm̃ rñdit qꝫ nec merito ꝯdigno· qꝫ quãdo peccat inimic9 dei fit· ꝯ perdit merita precedentia· ꝯ graciam· quia ezechiel'· lxxviij· dicit̃· si auertit se iustus a iusticia sua et fecerit iniqtatẽ oĩs iusticie ei9 q's fecit· non recordabunt̃ nec merito congrui eodem modo· q̃ deuotus meret̃ interdũ peccatori primã graciã· vbi in merentẽ peccatũ nõ obstat licet obstet ĩ pctore· in ꝓposito aũt iam peccatũ resistit· nullo mõ g° aliquis potest sibi mereri repacõꝫ post lapsum· pt̃ tñ hoc quis impetre p orationẽ non tñ ita qꝫ oratio iusticie inuitatur per modũ meriti· sed solũ p modũ mie· Et sic intelligit̃ illud augustini vel iusticia a deo petit· quã qd repet̃ post lapsũ· scdm illud ps· cũ defecerit virtus mea ne derelinquas me. Hec de tho· vnde ⁊ ipse idem doctor S· tho· frequenter legitur fleuisse qñ in q'dragesima cantabat̃ ille versus ps· p̃fatus scilicet ne picias nos in antiphona media vita. ¶ Quomodo autem ad mortem san9 exñs se preparare habeat· circa h̃ qñqꝫ sunt habenda· videlicet mortis frequens meditacio deuota p sui salute deprecacõ· vera de peccatis ꝯtricõ tpaliũ suoꝝ debita disposicõ ⁊ passionũ paciens tolleracio. ¶ Primo enĩ debet q's frequent̃ mortẽ p̃meditari cũ suis circũstancijs· puta quõ corpus qd nũc supbia vestiũ ornat̃· gula discendit̃ ⁊ inqnat̃ luxuria in valde opposita mutabitur· cogitanda sunt etiam tormẽta inferni ⁊ incertitudĩs mortis hora. Hec enĩ

meditacō quando foret intensa primo efficacissimū remediū esset ɔtra peccata. Unde eccī. vij. in omnib9 opib9 tuis memorare nouissima tua ꝛ ineternū non peccabis. idē vix peccabis. Qua ꝓpt in capite ieiunij dicit͛ penitentib9 memento quia cinis es ꝯ in cinerē reuerteris. Secundo hec meditacio valet ad ardua virtutum opa agrediendā. Unde ecc̄. vij. Melius est ire ad domum luctus q̄m ad domum conuiuij. In illa enim finis cunctorum admonetur hominum. ꝛ viuēs cogitat quid futurū sit. Tercio valet ad facilit͛ contempnendū mundi gaudia. Dicit. b. ioro. Si q̄s memoratur vite vltima. vtiqꝫ facile respuit cuncta. que sunt in terra. Secundo disponit ad moriendum bn̄ vera cordis ɔtricio. de q̄ habes late in nr̄o ꝑcepto Tercio deuota ꝓ sua salute deprecacio. Nam q̄libet homo dum sanus est amicos sibi de celo deberet facē qui intremenda mortis hora quando omnes carnales amici cum iuuare nequeunt vel nolunt sibi assisterent. iudex idest xp̄us nunc venerandus ēē. et in eo ɔfitendum. q꞉ frater noster. filr̄ mater eius regina mīe colenda est. Michael qui princeps est ecclesie. et animas migrandas hēt suscipere. Angelus nobis deputatus. Apl̄us a nobis electus. ꝯ sanctus aliq̄s priuilegiat9. vt beata barbara. katherina. nicolaus et ɔsimiles. nunc reuerendi sūt obsequijs vt iuuare dignentur nobis in extremis. non quod credamus infallibilit͛ nos per talia exauditi. vel in gracia mori turos certitudinalit͛. sed piam spem de exaudicione habere possumus. si peccata nostra non obstiterint q̄ vt vitem9 ꝑfatos sanctos inuocare debem9. Quarto disponit tpaliū suoꝝ debita disposicio. Unde ysaie xxxviij. ysaias ait ezechie morituro. dispone domui tue. Ubi prouideat quis. q꞉ nō indiscrete ɔtra aug9 idest verba ditet eccias. ꝛ de pauꝑe filios. sed curam habeat etiam propinquorum. ꝓuideat insuper aīe

sue·elemosinas ordinando· nec amicis hic bene vi-
uentibꝰ epulis aīa misera egeat in igne purgatōnis
Testamentum faciat in quo prouideat·ne guerre se-
quantur ipso defuncto · videat vt satisfaciat hijs
quibus tenetur·debita restituat restituenda·⁊ viuus
det elemosinas que valde meliores sunt elemosinis
post mortem datis. Quinto disponit passionum et
tribulacionum debita tolleracio ac veris vite emen-
dacio de quibus ⁊ infra statim patebit.

Secundo principaliter dicendū est de his que
mortem cōcomittant̄·vbi q̄libet attēdē debet
vt bn̄ se habeat i septē q̄ ponit sentencialiter
beatus augustinus libro de visitatione infirmorum
quem scripsit ad nepotem suum moriturū · Oportet
enim vt quis se bene habeat· primo in timendo vel
affectando ·scđo in sacramentis ecclīasticis sūmendo
·tercio de seclaribꝫ rebꝫ se exuendo·q̄rto circa fidē spem
et caritatē se actuando·q̄nto infirmitatē vt congruit
sustinendo·sexto in bono sibi assistente sibi p̄ viribꝫ
p̄curādo·septio in fine deuota orōne tuendo. Primū
vt q̄s se bn̄ habeat in timēdo mortē vel affectando.
Vnde augꝰ·vbi prius. Carissime recessurus a nobis
te etenī cōpellit dies vltia·esto fidelis. Vbi notandū
primo qđ p̄ñtem vitā nllus ptransire p̄t sine dolorꝫ
et tribulacionū experientia·siue sit innocēs siue bonꝰ·
siue malus. Hoc p̄bat beatꝰ augꝰ·xxj·liᵒ·de ci·dei·c·
xiiij·vbi dicit tota mortliū vita pena est·q̄ tota temp
tacō est·sicut sacre lr̄e sonant·vbi scriptū est sup iob
vij. Nunq̄d nō temptacio·vel vt alia lr̄a h̄t milicia
est vita humana super terrā· ⁊ eccli·iiij·graue iugum
super filios adam a die exitus e ventre matris eorū
vsq̄ in diem sepulture·idest in matrem oim. Et vt
beatus augꝰ·dicit ipi puuli per baptismū a peccato
immunes nonnunquā sustinent in cursus demonū·
que passio obsit · vt absit · si in illa etate vitam

finierit. Et iterum vt idem dicit·humana infantia
non quidē a risu·sed a fletu orit̄·nescient̄ ꝓphetisans
quantū maioꝝ sit ingrossa·⁊ siquidem hunc fletum
euaserint·non tamen subsecutos dolores·solū quādo
natus est deferunt risisse·soresten·nec ei bonū aliqđ
mōstruosus ille risus pretendit·quia licet ille magi
carum artium fuisse perhibeatur inuentor·tamen
contra inimicos preualere non potuit·sed finaliter
succubuit in bello. Et beatus augustinus·xxj·de ci·
dei caº quo prius·quis vnquā vitam hanc dolorose
passus a frigore calore fame ⁊ siti vel infirmitate ver
mibus vel ab hominibus malis persequentibꝰ vel
a bonis compaciendo iussisti etiam dicit·b·augꝰ·liº·
cōfessionum deo loquens vt pena sit sibi oīs animꝰ
inordinatus·quia hec pena essencialiter cōmittatur
peccatū. ¶ Ex pdictis eliciunt̄ tria documēta. Primū
qđ sicut omnes ex ade peccato ⁊ ex originali peccato
habemus ꝙ moriā·sic etiā certitudinalit̄ quod pati
nos oportet·⁊ ante mortē affligi. Vnde sic tot deus
misit nūcios ⁊ pcones annūciantes mortē·ꝙ malis
penalibꝫ nos pmit. Vnde ecci·iiij. Occupacō magna
creata est oībus hoībꝫ ⁊ iugū graue sup filios adam
a die exitus de ventre matris eoꝝ vsqꝫ in diē sepultē
in matrē oīm·cogitacōes eoꝝ et timores cordis ad-
inuentio expectacōis ⁊ dies finicōis. ¶ Scdm est qđ
licet omnis filij adam·doloribus miserijs subiaceāt
his tn̄ diuersimode pmunt̄ hoīes·ptꝫ quia quidam
sustinent neccio·quidā voluntarie·quidā inuolūtarie
Vnde·b·augꝰ·xiiij·de ci·dei caº·ix. Quas nos passiōes
hꝰ vite habemꝰ ex humane ꝯdicōis infirmitate·que
ex peccato originē traxit·sed non taliter deus ihūs cꝰ
infirmitas fit ex ptate idest ex volūtate·ꝗ originale
nō ꝯtraxit·inuolūtarie aūt ꝙ cū murm̄e sustinentes
demerent̄·⁊ miserrimi sꝫ·cū anthiocho turpit̄ de ciui-
tate fugato·turpius ad eo pcusso·⁊ pessime mortuo

machab·ix. Necessario vero tribulacōm habentes·si paciunt͛ ꝑut oportet de nc̄itate faciūt virtutē· et diminuūt purgatoriū· de nūo eoꝝ effecti· de quibꝫ dicit͛ cōpelle intrare ad cenā scꝫ luce· iiij· volūtarie vō penosa opa ī pnia assumētes multū augēt meritū·sic dauid qui dicit in ps̄· ꝓba me dn̄e ⁊ tempta me· vre renes meos et cor meū. ¶ Sed q̄liter aliqui tollerant penalitates h͛ vite ꝑut oportꝫ. R̄z· ꝙ illi qui om̄s tribulacōes h͛ temporis occurrētes imputāt peccatis suis et eas ꝑuas estimāt respectu penaliū doloꝝ· q̄ peccata eorū meruerunt· qui credunt ꝙ omnibꝫ talibꝫ velut piissimus pater noster deus flagellat vt purgem̄ vel alte felicitem̄ ⁊ q̄ gracias eidem agit qd̄ hic ⁊ non in futuro punit. ¶ Terciū documentū est ꝙ valde meritoriū ē imitari xp̄m penosa opa volūtarie suscipiēdo puta paupertatē· obedientiaꝫ· castitatē· ieiuniū aspitatē vestiū· ambulare pedibꝫ ꝑegrinādo vel p̄dicādo et silia ꝑ pc̄is ꝓprijs· vel alienis· ꝑ meriti incremēto· ⁊ edomacōe carnis. Hec enī causa est· q̄ innocentissimi viri prefata voluntate assūpserunt · cuius primum exemplū fuit xp̄s perfectissimus q̄ in pauptate vixit· nocte sepe ī monte dormiuit· et alia dura passus est vt euangeliste testant͛. ¶ Secundo notandū ꝙ q̄uis dictū est ꝙ vita pn̄s non possit transsiri sine dolorū expientia tn̄ nō oportet vt mortē inmediate p̄cedāt vel sil͛ cū ea sit doloꝝ vehemētia· ptꝫ illud de q̄busdā qui natalit͛ in senio moriunt͛· alij dormiendo decedūt alij p̄nimio gaudio · alij ex nimia coniectacōe vene· vel natiū. Silr͛ de decapitatis ⁊ de raptis ad diuina et ibi morientibꝫ· ⁊ sic de alijs· qui omnes vel paucos vel nullos dolores senciunt· licet decapitandi et alij quidē prius timores habeant magnos. Unde aug͛ li· xiij· de ci· dei· ca· vj· dicit habet mors aspm sensum et cōtra natāꝫ ius ip̄a qua vtrunqꝫ diuellit͛ qd̄ fuerat a iuuentute cōiunctū atqꝫ cōsertū q̄ diu moriat͛· donec

omnis adimat sensus q ex ipso mereat anie carnisq complexu quo totu molestiaru nonnuq vnus ictus corporis vel anime raptus intercipit nec cum sentiri preueniente celeritate permittit ¶ Ex quib alia tria documeta eliciunt ¶ Primu q aliqui hoies maiore penam sustinent in qua non moriuntur quam alij de quib iam explicatu est qn moriuntur naturalit vel violent pt qa nullu vel modicu dolore senciunt eo q species tagibiliu incouenientiu pter modicitate tpis vel abstracoez assensibilis non pnt scdm tact sufficienter immutare vel actuare. ¶ Secundu est q grauius et molestius est vita hac vsq in fine in penalibus puta ieiunijs tribulacoibus infirmitatibus et osilib otinuare q multis casib sic morte tollerare ¶ Terciu est q multi ofessores grauius passi sunt in hac vita qua quida martires q stati decapitati fuert nec tn pter h aureolam martirij habens prenotati ofessores q aureola no dat pcipue pter difficultate in pugnando alias vidua iuuenes grauiter temptata vincens aureolam virginu haberet q grauius teptari potest qua virgo sed dat racoe priuilegiati et specialis modi vincendi sic in victoria otra carne mdm vel diabolu vel datur racoe specialis ofotmitatis ad xpm q fuit summus virgo martir et doctor.

¶ Tercio notandu q circa timore moriendi et desiderium eius tripliciter se quis habere pt quida modicu vel nihil timent morte alij bn timent et desiderant viuere. Primi modicu vel nihil timent scdm racoez salte qd dicit pter naturale appetitu vel sensitiuu quo quilibet timet mori vt in xpo patuit et paulo morituris et in petro et de primoru nuo sunt pueri fatui et amentes. Item costantissimi mres similiter deuoti hodie et olim quibus de dimissione culpe et pene oscia testimoniu reddet vere sibi tute moriendi Similit quida paupes vel infirmi grauit no multu

curant mori· quia non inhent amore diuicijs· quib9
in morte non priuant· quia nō habent. Quidā etiā
audaces· et honoris cupidi non curarent vel modicū
in causis viciosis et criminosis· licet fatue errent· et
grauiter peccare possint. Secundo sunt aliqui· qui
rōnabiliter mortem timent· refugiūt licitis modis·
et orant deū vt diucius viuant· ex triplici motiuo.
Primo q2 nō presumūt credē· q2 digne ɔsūauerāt
ea que in corpore facere debuerunt· nec q2 sufficienter
penitentiam pro peccatis suis egerint· vident autem
mortem auferre· tēpus et instrumenta penitendi· et
locum· vbi in quolibet et puo tempore· quis resurgē
posset a peccatis et mereri. Scđo q2 diucius viuēdi
amplius mēri cupiūt· et recupare deo neglecta. Tercio
vt adhuc bona cōcessa gracie et nature exercenda alijs
pdesse possint amplius ad salutē sic fecisse videtur.
Ezechias ysaie· xxviij· q̄ vitā moriturus ad iij· ānos.
Ex premissis eliciunt plura documenta salubria.
Primū qđ nec rōne senectutis· nec penalitatis· nec
fiende vtilitatis absolute· et de ɔmūi cursu appetēda
est mors· nō pp̄t senectutē· q2 stulticie et pigricie esset·
Sꝫ cum in omni etate debeat conari ad melius quaꝫ
diu pt· non pp̄ter penalitates euadendas· quia talia
meritoria esse pñt· nec pp̄t fructū a se in alijs fiendū
q2a illud p̄sūptuosū apparēt absolute credē· licet de9
illa aliqua de causa aliqciens ɔ seruet inesse· q2 nemo
scit vtrū sua vita· vel doctrina scandalisare vel errare
incipiat· et sic de alijs· alios inficē nisi alicui hoc esset
reuelatū· vt ap9· ad phili· j· dicit· coartor e duobus
desideriū hn̄s dissolui et esse cum xp̄o· multo magis
melius· pmanere aūt in carne· nccium ɔuenit pp̄ter
vos· documentū ptꝫ· q2 pmanere in vita bene viuendo
docet scriptura· exēplū et natura. De scriptura ptꝫ q2a
longitudo dierꝫ frequent cōmendatur· a ps· de iusto
Longitudine dierū replebo eum· et viri sanguinum

et dolosi non dimidiabũt dies suos· exẽpla ad idem sunt. Vnde tercij Re·ix·helya petente·vt moreretur rñdit angelꝰ surge ɔmede grãdis tibi enĩ restat via et sic non est exauditus·⁊ iona·dicenti tolle animaꝫ meã·dixit deus putas bene irasceris·ione iiij·natura etiã horret fructum non maturꝫ decerpi ab arbore ⁊ omes res natalit̃ se ɔseruare nitunt̃ inesse·⁊ b·augꝰ· in vltimo vite medicos ɔsuluit infirmatꝰ·dicit̃ aũt notant̃ absolute ꝙ·ɔdicionalit̃ aliqui bene petiuerĩt mori si deo placẽt·vt beatꝰ martinus q̃ moriturus orauit dicens·dñe iã satis est ꝙ huc vsqꝫ certaui·nec defitientem causabor etatẽ·tñ si adhuc populo tuo sum necessarius·non recuso laborẽ ꝓpter discipulos subire·fiat voluntas tua·⁊ xp̃s mᵗ·xxv·pat̃ si possibile est transeat a me calix iste·verũ tñ non sicut ego volo sed sicut tu. Dicit̃ etiaꝫ notant̃ de ɔmuni cursu ꝙ si testimoniũ ɔscie dicẽt alicui sãcte vite existentis vel reuelacõem vera apiret̃ alicui eũ esse morituꝫ·vel etiã si veri silia mortis signa q̃sqꝫ haberet desiderare posset mortẽ vt postea dicet̃ vtꝫ de iohe euangelista cui reuelatus est decessus suus·⁊ sic de alijs. ¶ Quõ et desiderare possumus mortẽ videbitur in quinto membro vbi dicet̃ de ɔformitate nostre voluntatis ad diuinã. ¶ Secundũ documentũ est ꝙ de cõmuni cursu·conandũ est homini arte ⁊ studio vt vita sibi ꝓlõget̃ vitando ea p q̃ irrõnabilit̃ vita q̃s priuaret̃ maxime hij q̃ donis gracie ⁊ nature alijs ꝓdesse pñt Sic tñ facienda talia sunt vt non dimittant̃ ea que alijs pximis sũt debita·sicut quidã q̃ in pestilencijs nolunt ẽe testes intestaꝫ · que vellent facere infecti in pestilentia. Similiter qui velut canẽ sinunt pximum pestilenticum mori vel leprosa·m ¶ Tercium documentũ ꝙ magnas grates deo habent deferre·q̃ longum tp̃us habuerũt viuendi·ꝙ peccata potuerũt plangẽ·p peccatis satisfacẽ·⁊ mereri augmentũ glꝛe

In iuuentute autē ignorancia est·magis passiones effrenes·experientia nulla·⁊ per consequens ibi mortui multis bonis priuati sūt q̄ facere potuerāt. ¶ Quartū documentū quod infirmi nonnulli peccāt interdū cum nolunt ⁊ tamē possent comode medicinas a peritis medicis recipere·patet quod se negligunt. Vnde eccī·xxxviij· Altissimus de terra creauit medicinā ⁊ vir prudens non abhorrebit eā. Et eccī·xiiij. Ante languorē adhibe medicinam ⁊ ante iudicium interroga teipsum ⁊ in cōspectu inuenies propiciationē. Quod si beata agatha noluit medicinaꝫ illa dicit tho certificata fuit de diuino auxilio in opportunitatibus non autē sic est de nobis peccatoribus. ¶ Quintū documentū quod seruus dei nō ex omni occasione data uel accepta debet pro xp̄o exponere se morti sed oportune pro loco ⁊ tempore ⁊ profectu·patet quia alias stulte abreuiarent vitā suā. Illud patet de paulo q̄ fugit de damasco per sportā dimissus·secunda ad cor·xij·⁊ de xp̄o dicente·si vos persecuti fuerint de vna ciuitate fugite in aliam. Mathei·x·et de eodem·qui ante prefinitū tempus fugit aliquociens mortē. Tercio sunt alij qui male timent mortē ⁊ male desiderent·super viuere·videlicet qui bona corporis·vel rerū vel honores plusquam diuina dona diligūt·quod virtuosa·vel qui non credūt vitā aliam post istā·vel qui credūt·sed desperant se saluari in alia vita·nam mors talibus occurrit vt priuās triplici bono·sicut etiaꝫ facit. Primo priuat bonis nature·vt pulcritudine·fortitudine·sanitate·agilitate·quod sensuū veracitate·ac omnibus oblectamētis quibusque sensuū·q̄ hic habē consueuerīt. Secundo spoliat omnibus bonis·⁊ diuicijs·amicis ⁊ societatibus. Tercio omnibus honoribus dignitatibus·potestatibus·⁊ presidencijs Qui igitur timet principaliter mortē propter ablacōꝫ taliū et careret ⁊ appetet preter prefata principaliter viuere diucius grauiter peccare possit. Signū enim esset quod perpetue si posset in talibus vellet viuere delicijs·et signū esset dāpnādi·

hominis. Dictū est aūt notanē q̄ bona corpis plusq̄ diuina diligunt vel p̄ncipalit̄ q̄ vitā perdere quidā timere p̄nt sub vno respectu cū bona intencōe videlȝ vt satisfaciant p̄ peccatis vt mereant̄ vt supra dictū est. Hec enim vita licet sit plena miserijs est tamen scōa meritis eterni gaudij ⁊ indulgentie p̄ peccatis. sed mors talem vitam et tp̄s adimit vt post mortē vel horum haberi possit. Quaȝ preciosum enim hoc tempus sit pensare p̄t in illo. Quid enim putas aīa daret experta ignem inferni vel purgatorij vt hic esse posset solum per horam in qua vtiq̄ de omnibus peccatis penitere posset cū mereri eternum gaudium ¶ et sic habemus primum preperatorium ad mortem videlicet quō timere debemus vel appetere mortem ¶ Secundum preparatoriū ad mortē est vt bene q̄s se habeat in ecc̄iasticis sacr̄mentis sum̄dis vt cōteratur cōfiteatur satisfaciat eukaristiā sūmat ⁊ inungatur. quia infirmitas quedam eriuntur ab anima vt ip̄a sanata sanetur cū corpus. Primo inquam certa sacrā̄ penitentie cōterendo confitendo ⁊ satisfaciendo p̄posse. Unde beatus Augustinus li° de visitatione infirmoꝝ ad nepotē suū dicit. Apponendus es lapis vnius in cuius edificio non auditur strepitus aut malleus hic perferendus est strepitꝰ hic adiciendus est lapidi malleꝰ hic est conterendum totū lapidis quadranguli super vacaneum. Strepitus sit peccatorum tuorum recordatio. super quibus perstrepat aurē sacerdotis humilima tua cōfessio iuxta cōfitemī alterutrū peccata vr̄a. Malleus sit p̄nia cordis plus q̄m pectoꝝ percussio. Et subdit nam humanum est peccare xp̄ianum est a peccato desistere. Diabolum est perseuerare. De satisfactione moriturus videat si quem h̄t amicum qui p̄niam a sacerdote notificatam pro morituro facere velit quia tunc valebit vel elemosinis satisfaciat vel proponat si potest alias

satisfacere Vnde aug. ibidem Sz quod in elemosinam distribuis. forsitan deest quod distribuas Audi thobiam fili si multum tibi fuerit habundanter tribue Si autem exiguum etiam illud exiguum impartire stude. Si dederis alicui calicem aque frigide non perdes mercedem tuam. sed forsitan aqua deest. Sed habes quod distribuas habes teipsum. da teipsum deo. et habebis deum. quomodo te dabis deo. dispone domini tui. quia morieris tu et non viues. hec ille Nam secundum ps. Sacrificium deo spiritus contribulatus cor contritum et humiliatum deus non despicies Scdo sacramentum eukaristie deuote sumendum est Vnde aug. ibidem. Tu viam vniuerse carnis nepos amantissime ingredi festinas quo visurus es parentes tuos Patriarchas sanctas. omnium etiam summam beatitudinis. cum tanti itineris ne deficias in via subsidium grande viaticum necessarium est. Nam quo vadis ad vitam per quam viam audi dominum dicentem. Ego sum via vitas et vita. Non potes errare. xpistus via est tu viator. xpistum viaticum porta. conducet te ad seipsum. via veritas et vita ¶ Tercio sacramentum extreme vnctionis non est premittendum Vnde ibidem. b. Aug. Nec premittendum est illud apostoli Jacobi preceptum infirmatur quis in vobis inducat presbiteros ecclesie et orent super eo vngentes oleo sancto. In nomine domini. et oratio fidei saluabit infirmum. Ergo sic roges pro te et de te fieri. Sicut dixit apostolus Jacobus imo per apostolum suum dominus ¶ Tercium preparatorium mortis est testamentum condendo domini prouidendo vt in fine precedentis sermonis tactum est. et a secularibus negocijs se sequestrando. excludantur xpisti liberi presertim paruuli. quia vt tactum est supra penitenciam veram impedire possunt in extremis. et inspiciantur imagines alique sanctorum potissime crucifixi Vnde augustinus. vbi prius Sunt quedam exteriora signa pigrittantis etiam fidei.

aliqn̄ etiaꝫ excitatoria vt q̄si quandam ɔpunctionem penetrabilibꝰ suis ingerencia que ꝛ ꝑanitatis religio vult obseruari et amicoꝝ ad infirmos ɔueniencium deuocio gaudet adimpleri· hꝫ siq̄deꝫ xp̄ianoꝝ archana illius dn̄ice crucis q̊ddam venerabile monumentum qd̓ de crucis ipsiꝰ imaginacōe caicē ɔgnoīauit· quod ꝛ nos oim̄ veneracōe dignissimū fatem̄ ad recordacōꝫ crucifixi nr̄i veneram̄· Quartū ꝑparatoriū est fidei spei et caritatis actuacio qꝛ istis maxime mereri possumꝰ et eoꝝ actus non exigunt corpis aut veꝝ exerciciū exterius Primo fides ɔstantissime cum suis articulis est meditanda qꝛ hac sublata desperat q̄s et caritateꝫ perdit Vnde huic fundamento dẏabolus morituris plus insidiatur quo contra in q̄busdam ordinibus· vt in ordine predicatorum consuetum est tabula pulsa pro agonizante omnes fratres alte dicant simbolum apl̓oꝝ Vnde prima petri· c· vi· fr̄es vigilate qꝛ aduersariꝰ vester diabolus tanq̄ leo rugiens circuit q̄rens q̄ deuoret cui resistite fortes in fide In huiꝰ tencionem morituro incendit̄ candela sicut ꝛ baptizando· ideo dͬ Augꝰ vbi prius Fidelis esto Sine fide enim non p̄t placere deo· qꝛ auteꝫ fidei articuli tunc plus sīt habendi subdit dicens Sunt de deo multa credenda ad salutē aīe necc̄ia Mirabile ergo illud de trinitatis vnitate· de vnitatis deifica trinitate· Sacr̄mentū magis ē c̄redendū q̄ exponendum· Sunt et alia de deo filio quasi nobis ꝓpinqua et ɔtigua et ex ipsa sui ꝓpinquitate et contiguitate nob̄ familiaria ꝛ ex ipsa familiaritate nob̄ delectabilia Delectabile quippe est hominum et salutare morienti loqui et saciari de humanitate xp̄i Qd̓ ·n· caro factū est et hītauit in nobis· Hominis est qꝛ hō deus factus est hoīs est Et sinialiter subdit · qꝛ q̄a diuinitateꝫ ꝓpter intellectus nr̄i infirmitateꝫ intueri non possumꝰ ad xp̄m hoīeꝫ faciem anime ɔuertendo

debem9 exemplo ezechie q̇ ꝯuertit faciē suā ad pietē
et cum lacrimis moriturus Xp̄s·n·patiēs est ſm qđ
lio·per q̄ deum videre possumus·de spe subdit Aug9·
ibidem·Ad hūc ergo parietem nostrum mediatorem
ꝯuerte faciē tuā familiarius·qđ tuum est aggredere
securius·scit ꝯpati tuis infirmitatib9 q̇ factus est tue
infirmitatis participando ꝯscius·prerogatiuam nr̄e
carnis in celis euexit superius·q2 exaltatus ē sup celos
homo deus·ex diuinitate sua processit saluatio et ex
humanitate redemptio vtrūq3 tn̄ ex vtroq3 Sed quod
meum est meum·q2 et me mihi quadam cogitacōne
secreta quadam affectacione q̇dam xp̄o iure ꝯsang-
uinitatis mihi vendicio tocius et iocundius loq̄r ad
meum ihm̄ q̄ ad aliq̄ sanctoꝝ sp̄uum plus d3 mihi
xp̄s q̄ quilibet celestiū spūi·Qđ tu es fieri dignatus
est deus non factus est quod est angelus·Sz quis o
bone ihesu a misericordia tua desperet·Audacter pro-
nuncio qm̄ tumulacius delictū est a te desperacio·q̄
q̄liscunq3 humane fragilitatis offensio Quare apl'oꝝ
primicerio lacrime profuerūt·nisi prosint et nisi la-
tronis illius in euangelio mēoria·quare nolus tam
venerabl'r recensa ē. quib9 elemosinis·quibusue opib9
vel quib9 orationib9 respondisti Mi ihu benignissime
dulcissime misericordissime·quasi sub iureiurando·
Amen dico tibi hodie mecum eris in padiso·nisi fidei
sue orōiq3 largissime Memento mei dn̄e dū veneris in
regnū tuum hec aug9 De caritate dic̄ ibidē forsitan
domū non habes dispone tibi si non disponis domui
qualis erit illa dispositio·Dilige deum et diliget te
deus Sed dicis·diligo deum·vtinam sit in re quod
promisisti sermone·dilectionis dei probatio manda-
torum ipsius est conplecio·operum suoꝝ voluntaria
conplecio amare quod amat deus·amplecti quod
facit deus Si i" deum diligis quod facit deus diligis

Et si qđ facit deus diligis disciplinā dei flagellantē
te diligis Quē.n. deus diligit corripit et quasi pater
in filio complacet sibi Audi aplm Virtus infirmitate
perficit. Quintū preparatorium est infirmitatem vt
congruit tollerare Vnde aug9 ibidem Si deum diligis
qđ facit deus diligis. Et p9 pauca dicit Flagellū dei
sustines tussi labores. pulmone deficis. cibū stomach9
respuit. tisi decoqueris. vinum fastidis. dissentoria
sauciaris. in vltimo morborum genere afficeris Sed
et hec si oculum habes. dei dona sunt. dilige arguentē
non in furore. non in ira. sed in misericordia. Aperi
pulsanti deuotus esto vocanti. ipse iudex est. nec vult
te dampnari. flagellat in te misericorditer. quod in
eum deliq̄sti pertinaciter. nec murmurando sanaberis
quō anima debilitaberis. Dum contra deum tuum.
Patrem tuum. Medicum tuum. Magistrum tuum
mansuetissimum qui nunquam iratus. cum iratus
est misericordie recordatur cum murmuraueris. Hec ille
Sciendū itaqz quod laudabiliter q̄s p̄t mortē petere.
condicionalr̄ scz Si deo placet et specialr̄ qn̄ q̄s hz signa
mortis Tunc.n. q̄libet debet conformare voluntatē suā
diuine voluntati Vnde in legenda btī Aug. legitur
Qz laudabat plurimū illos q̄bz moriendi desiderium
inerat sepius tria recitans exempla. Id est primo btī
ambrosij qui in extremis positus rogatus per clerum
comite ytalie hoc procurante vt pro longiori vita
oraret. Rn̄dit ambrosius. non sic vixi vt me pudeat
inter vos viuere. nec mori timeo quoniam bonum
hēmus dn̄m. Quod responsum beatus Augustinus
mirabilr̄ extollebat Scd̄o alius ep̄us cū moriturus
peteret vt oraret deū pro nc̄itate ecc̄ie se diucius viuē
Respondit Si nunq̄. bene. si aliqn̄. quare non modo
id est si non mori debeo felix iam sum si aliqn̄ oportz
quare non iam morior deo annuente. Tercio alius
episcopus fuit. de quo etiam dicit sanctū ciprianum

referre. cū enim q̄dam qui infirmitate laboraret et pro lon-
giori vita deū precaret. iuuenis speciosus sibi apparuit
et cū indignacōe fremens ait. pati timetis exire non
vultis. quid faciam vobis. Sed q̄re desiderant sancti
viri mortem Rn̄ tribꝫ de causis Primo q̄ dei volun-
tatem esse vident. non .n. desiderant vbi non hn̄t speci-
alem reuelacōꝫ nisi ꝯdicionalr̄ si sani sūt vt dicendo
Dn̄e vellem si tu velles exui carneꝫ Vnde xp̄s mathei
xxv. Non sicut ego volo sed sicut tu Si aūt viderint
euidencia signa mortis tunc euidens est deum velle eos
mori tunc ꝯformes sunt voluntati dei. Scd̄o q̄ mors
vbi speratur sanctoꝝ maxia bona ꝯfert ⁊ a maximis
malis eruit et in optimis ꝯfirmat vt amplius quis
peccare nequeat Vnde ad philippenß. i. Mihi viuere
xp̄s est et mori lucꝝ Et eccle. xxxxi. o mors bonum est
iudiciū tuū. et pro vt elicitur ex verbis aug. vbi p̄ius
Mors supp. bonoꝝ nihil aliud est q̄ꝫ exitus de carcere.
finis exilij. laboris ꝯsumacio. ad portū applicacio pe-
regrinationis finitio. oneris grauissimi deposicio. de
furioso equo descensio. de domo ruinosa libacio. oim̄
egritudinum terminacio. omnium periculoꝝ euasio.
omnium vinculoꝝ discuptio. debite nature solutio.
reditus in patriam. ingressus in gloriam. Et inquit
Aug. vbi s̄. q̄ꝫ iocundo pectore q̄ꝫ leto corde visitacōꝫ
diuinam debemus precoptare. viriliter debes gaudere
quia iuxta est vocacio diuina. debes ei totis nisibus
adesse letus. Eya si ep̄atum vel honorem alium aut
sanitatem infirmis optabilem tibi concessisset deus.
nonne omni gaudio illud donum susciperes. certe
maiori exultacione. affectuosiori voluntate cum gra-
ciarum actione hanc dei animaduersionem debes tibi
amicam habere quia et hoc vltimum donum dei est.
Tercio desid̄ant sancti morteꝫ q̄ pro peccatis valde sa-
tisfacit. quō aūt h̄ fiat Notandū primo differt mori

⁊ hr̄e dolorē vel tristiciaꝫ mortis ꝙ stat ꝯmune mori
sine dolore et tristicia vt de ioh̄e euan· et bt̄a v̄gine ptꝫ
et aliq̄lr ptꝫ de q̄bꝫ daꝫ precedenti·c· Vnde qn̄ dicunt
doctores ꝙ mors satisfaciat intelligit̄ de pena mortis·
Scd̄o notandū ꝙ ẜm tho· ⁊ petr̄ de pa· sup·ij·dis·iiij·
ꝙ mors nunq̄ precipue p̄t satisfacē pro pct̄o actuali
alic9· ꝙ est tota debita pro peccato originali · Eadem
solucio nō parit duas liberacōes Sꝫ dolor et languor
mortis bene accepta satisfaciunt pro peccato actuali·
ꝙ dolor et languor non debent̄ originali ẜm actum ẜꝫ
ẜm aptitudineꝫ in c9 signū in originali solo moriētes
non bn̄t penaꝫ sensus· ideo siue acceptentur· siue bene
assumant̄ q̄ ad actū satisfaciunt· Tercio notandū ꝙ
ꝯtingit q̄ꝫ q̄ntupliciter mori in gratia Primo nālitēr
cū dolore et horrore p̄uijs et de tali freq̄nter ē maxima
pena ·et vltimū tribilissimū ex·iij·ethic. si sit accepta
voluntarie a morituro qn̄ q̄s putat dei voluntatem
iam adesse ẜm Sco· super·xx·dis·iiij· Delere potest
omne peccatum veniale et magnam penam pro veni-
alib9 et mortalibus· potest inquit Sco· bene ꝯcedi ꝙ
mors voluntarie accepta sit pena sufficiens pro pena
c9cunq̄ peccati venialis · et forte pro magna p̄te pene
debite pro mortalibus dimissis nec obstat ꝙ est pena
ncc̄ie· ꝙ aliq̄s potest necessariū voluntarie acceptare
hec ille· Item eadem rōe tenendū est de morte violēta
Scd̄o morit̄ quis violenter et iuste· vt Fur· Latro ⁊
similes per iudicium · Mors aūt violenta inquantū
h9modi non est debita pro peccato originali ·cui non
debet̄ per eam sensus· Ideo de morte tali dicit tho· dis·
prenotata· si aliquis morteꝫ illataꝫ pacient̄ sustineat
etiaꝫ si pro alijs crimīb9 sit illata valet ad diminucōꝫ
pene et ad liberacōeꝫ a tota pena et ẜm quantitatem
culpe et pn̄ie ⁊ ꝯtricionis exemplū de latrone dicente
digna factis recipimus luc·xxiij ¶ Tercio morit̄ quis

innocenter et iniuste · ꝫ cũ euadere neq̄t morteꝫ eligit
leuioreꝫ ꝓpt̄ ꝓpriũ ꝯmodũ vt de seneca dicit ieronimꝰ
qui apciore mortis data eligit · vtraq̃ vena aperta in
balneo mori talis meret̄ pacienter moriendo si est in
gratia tñ minusq̃ in casu mereret̄ si durius mortuꝰ
esset · Vnde seneca Non est aureola martirij dotatus ·
· sed beatus Petrus qui ꝓpter honorem elegit crucifixi
aliter q̃ xp̄s Quarto moritur q̇s violenter innocēter
et iniuste et tñ non in causa fidei et similiũ · Hanc si
quis accipit pro peccatis suis multum sibi satisfacit ·
ſm qᵒ magis vel minꝰ ꝯterit̄ vt pꝰ dixit tho · Q̇nto
quis morit̄ innocenter et iniuste pro fide vel virtute
castitatis vt agnes · vel pro v̓itate p̄dicata vt iohes ·
bonis eccīe vt thomas canturiensꝭ etiaꝫ tũc martiriũ
est et tũc totaꝫ penaꝫ abolet Sextũ prepatoriũ mortis
est boni assistentis procuratio Debet enim q̇libet pro
viribꝫ laborare vt in illa extrema hora fidelem amicũ
hēat q̇ ſm prefata morituꝝ exhortet̄ · erit aũt eiusdeꝫ
assistentis vt iohannes modernus cancellariꝰ tradit
triplex officiũ videlicet vt auiset infirmũ ꝑ exhorta=
ciones · interrogacōs · per obseruacōs Primo exhortet̄
per illa verba vel equipollencia ſm qᵒ meliꝰ videbit̄ ·
Amice carissime considera nos omnes subiectos esse
potenti manu dei et eius voluntati · cunctos reges et
principes et q̊scunq̃ necc̄io mori · In mundũ venimꝰ
more transeunciũ et peregrinoꝝ non vt maneamus ·
ꝫ vt benefaciendo iehennam vitemus et celi patriam
acq̇remꝰ · Recognosce diligent̄ cum gratiaꝝ actione
a deo tibi concessa beneficia ꝙ in hac hora extrema sui
cognicionem dedit · nec te morte subita preoccupauit
et pre alijs beneficijs infinitis redemptione · creacione ·
pro silibꝫ gratias age · et ad infinitaꝫ miam confuge
pro criminibus tuis veniam poscens · Sollicite ag=
nosce multa te delicta conmisisse pro quibus penam ·

magnam ferre deberes· ideo mortis dolores libenter accipe deum orans vt recipiat pro peccatis· debitis penis alias enim pena mortis p inpacientiam tibi dampnatio erit· hic in penam et in futuro· pre omnibus in hac hora meditare tuam salutem q'a nunq̄m fortassis in futuri optunitas erit. Ad hoc relinque temporalia que te nō liberabūt ab inferis. Te plena fide deo cōmitte qui est omnipotentissimus sapientissimus et misericordissimus et astātes roga vt pro te deum orent. ¶ Secundo interroget morituru quidam et respondeat ad singula infirmus proposse vel annuet· si loqui nequit· dilecte vis mori et viuere in soliditate fidei xp̄iane respectu dei· ac domini nr̄i ihesu xp̄i· tanquam verus fidelis et obediens filius sancte matris ecclesie respondit amen. Petis ab eo veniā peccatorum cōmissorum contra dei maiestatē et bonitatem· nec eū prout debebas honorasti· respōdit peto· habes sinceram voluntatem corrigere vitā tuam si super viues in melius· rogas deum qui tibi ad hoc graciā p̄stet vt ꝯtinues virtutes· nō recidiues et veram contritionem habeas. Es tu conscius tibi alicuius peccati mortalis non confessi· petis tu cor illuminari vt oblita mortalia videas· ac visa velles confiteri. Indulges ex corde omnibus ex corde qui tibi nocumentū intulerūt obuenerationem et amorē domini nostri ihesu xp̄i a quo petis veniā peccatorū tuorum petis tu indulgeri ab his q's verbis aut factis lesisti· vis oblata iniuste vel detenta restituere integraliter quantū ad illū teneris iuxta tuarum facultatū valorem· etiam vsq; ad oīm bonorum tuorum cessionē· et renunciationē. Et vbi satisfactio fieri nō possit petis coram deo ac hominibꝰ veniā· ac respondeat ore aut corde ad singula infirmus. ¶ Tercio obseruat astās morituro in pluribꝰ vt moriturus sciat quid faceret dimittere scḋz oīa supra dicta. Si aliq'd sacramentorum

nondum suscepit hortet̄ ut recipiat et si non pt reci-
pet hortet̄ ut petat deuote sibi dari opportunitate ad-
ueniente Si apparent visiones morituro nō sufficiēs
prouideat astans ut infirmus ad bene rñdendū inducat̄
per confessorem vel alium · Si esset excōicatus hortetur ut
totis viribus velit et intendat obedire ecclie · si moritur
prolixū tpūs hz astans procuret orationes deuotas vel
historias vel diuina precepta contra que peccauit ea
potissime de prefatis · q̄ sanus delectabilius audiuit
legi representet imaginem crucifixi vel alterius sancti
quem sanus plus dilexit Nullatenus morituro ad
memoriam reducant̄ carnales amici · uxor · filij · diuicie ·
et hmodi · nisi inquantum exigit morientis spūalis
vel quando alias obmitti conuenienter non potest · Nō
detur infirmo nimia spes de sanitate corporali consequnda
quia sepe per talem falsam consolationem mittuntur
ad dampnationem · sed hortatur prehortacōe supra
tacta · Et ut per Sacramenta anima sanata corpus
conuenienter sanetur ¶ Septimum preparatorium
est deuota per infirmum specialiter in fine orō que sit
xpisti exemplo magna contricione · et durans in finem
continuacōe Inuocet infirmus angelos sanctos · micha-
helem proprium angelum ut eum associent · et aplm ac
et alios sanctos honoratus est sanctos oret · ut contra
hostes eū tuant̄ · reginam misericordie inuocet confidenter
xpm etiam confidentissime Si tpūs breue est pponatur orō
ad saluatorem Unde augustinus ubi s̄ · his expletis
orō tibi est necessaria · Ergo deū alloquere et nisi secus
egeris de ipso securus ita affare Deus meus deus meus
misericordia mea et refugium meum · te desidero ad te
confugio · ad te venire festino · ne despicias me sub
tremendo discrimine positum · adesto michi propicius
in his magnis meis necessitatibus non possum alias
me redimere meis operacionibus · sed tu redime me et
miserere mei · Diffido de meis meritis Sed confido de

miseracionibus tuis de confido de tuis miseracõibꝫ quam diffidã de meis malis actibus. Tu spes mea deus meus tibi soli peccaui mea culpa q̄ fui tibi car9 ad redimendum nõ sim vilis ad perdendum ⁊ nũc ad te venio qui nulli dies cupio dissolui ⁊ esse tecũ in manus tuas commendo spiritum meum respice in me domine deus meus veritatis ⁊ presta mihi de9 meus vt in pace dormiã ⁊ requiescam q̄ in trinitate perfecta viuis ⁊ regnas deus per oĩa secula seculorũ amẽ. Hic aug9 li. q̄ suꝑ de scꝫ de visitacõe infirmoꝝ.

De sequentibus mortẽ tria sunt principaliter ↄsideranda primo quõ viui se debite habeãt in exequijs. Secundo quõ in exsoluendis suffragijs. Tercio an liceat viuũ petere a morituro et eidẽ annuere ꝙ appareat defunctus de statu viuentẽ certificãs. ¶ Quantũ ad primũ notanda sunt duo. Primo ꝙ exequie fiant lugubrit᷑ specialit᷑ de his de quibꝫ non est certũ an soluent᷑. Primo ꝙ nescitur an vadant ad infernũ vel purgatoriũ ecci. ix. omnia in futuꝝ seruant᷑ merita. Secundo ad meditandũ meste q̄ꝫ malũ sit peccatũ ꝑ quod scꝫ originali ⁊ alieno oĩs mori oportet q̄nto plus sustinere oportet ꝑ actuali ꝓprio. Vnde prima ad cor. iij. oĩes in adaꝫ moriũ᷑ Tercio quia mors multa bona tulit morituro commendabilia ꝓpter que vnius deuotus non mori pt̄ appetẽ vt prius est dictũ. in taliũ aũt oblacõne licet dei voluntate debeamus ↄformare tñ ↄpati possum9 mortuis per ea que eos iuuãt. ¶ Secundo notandũ ꝙ flere possumus quinqꝫ de causis. Primo propter natalẽ pietatis affectũ. Vnde macha. iiij. Antioch9 flexus ad miam fleuit ouie sũmi sacerdotis ꝓbitatẽ Secundo ad ostendendum dilectionis signũ. Vnde ioh. xj. xp̃o flente super Lazarum. iudei dixerunt ecce quõ amat eum. Sic etiã mulieres xp̃m lamentasse leguntur passũ non repertũ. Tercio ꝓpter ↄsolacõem

alioꝝ lugentiū ideo eccī·vij·dicit˜ nō desis ploꝛātibꝫ in ꝯsolacōe. Quarto ꝓpter detractionē hoīm·eccīast·xxxviij·ꝓpter delaturā aūt amare fer luctū illiꝰ vno die ⁊ ꝯsolare ꝓpt̄ tristiciā ⁊ fac luctū scd̄m meritū eiꝰ vno die vel duobꝫ ꝓpt̄ detraccōez. Quīto ꝓpt̄ dāpnū viuentiū·sic lugebāt israhelite iudā·primo macha·viiij·dicētes. Quō cecidit fortis q̄ saluū faciebat isrl̄ Quamuis autem interdum non possumus nos cō-tinere quādo contristemur qui ea que nobis insunt a natura vitare nō possumus·vt qꝫ pr̄ ꝯtristet̄ super filios merito diligendoꝰ tamen in potestate nostra est quo ad liberū arbitriū cum gracia tempoꝛare ⁊ mo-derare mesticiā·ideo ꝑmo ad thessolonicen̄. Quarto dicitur non contristemini supple super mortuos sicut ceteri q̄ spem non habent vbi glo·dicit·necesse est vt cōtristemur alia glo·dicit admonet vt de mortuis carissimis non ꝯtristemur. Que sic ꝯcordantur·non moēt vt nō ꝯtristemur·sed vt nō ꝯtristemur in ꝯso-labiliter·ideo declarat subiungens sicut ceteri videlꝫ pagani qui spem non habent·scꝫ de resurrectiōe ⁊ vt tempet˜ tristicia assigmꝰ bona que facit mors tacta precedenti caº. Qui enī nimiū tristant̄ super moꝛtuis in suam aīam peccant̄ ipsā peccato vulnerando·in coꝛpus ꝓprium ipsum destruendo· in aīam proximi viui ipām scandalisando ⁊ in aīam mortui·ipsā in suffragijs priuando·vtꝫ in his qui pre tristicia nihil deuote orare pn̄t ꝓ mortuis·exemplum ponit tho-brabātinꝰ de apibꝫ de bono vl̄i·Anima enī eiusdem auctoꝛis primogenitū adultū habuit valde ꝓbum quo moꝛtuo incōsolabilit̄ fleuit mat̄·cui apparuerūt postmodū iuuenes plurimi in via letissime gradien-tes·inter quos suū non videns filiū·flere iterū cepit et tandem post alios lento gressu vidit eum in toga magnum pondus portante aque et sciscitante ma-tre quid illa vellet. Respondit aqua sunt lacrime·

q̄s pro me inaniter fudisti et me tarde libare procuras Conuerte ista in eukaristie sacrificiū et elemosinā et liberabor. Dubitatur primo vtrum fletus viuorum super defunctis obsit ipsis defunctis vel viuis vel prosit alteri eorum vel non. Respondetur dicendo nam diuersi diuersis causis flent pro defunctis vt parti tactū est. Quidam quia fuerunt eis vtiles aut delectabiles. aut posuerunt spem sue promotionis. Istorum fletus in nullo prodest mortuis qui solum defleant malum proprium primo vt dicit Albertus super missam. Si dampnatus in inferno per malam vitam suam fuit causa mali in aliquo viuente tunc in inferno totiens crescit vermis dānati quotiens crescit hic et dilatatur malū in alios quos inuoluit In hoc sensu dicit ambrosius quod ignoratur pena Arrij quia nescitur quot errore eius sunt subuertendi. hec de alber. Ex quo patet quod temperare se deberet a fletu qui flent super mortuos propter vtilitatem malam delectacionem aut alia tacta que fuerunt illicita. quia pena ex inde damnatorum crescit si saltem damnatus fuit causa peccati vel delectacionis praue in viuente Quidam flent pro mortuis quia fuerunt vtiles communitati pro pace et bonis. alij quia non permissus est temporis perfrui in salutem anime Alij quia timetur eorum dampnacio vel pena verisimiliter. Alij ficte vt inter Maritum et Vxorem et econuerso et aliter multipliciter fit Istis consideracōibus luctus facti super mortuos ipsis non prosunt Sed pocius multum obsint mortuis in multis casibus. Sed iste luctus prodest mortuis qui ex caritate procederet vel ex dilectione viuorum qui considerata generali mortis miseria ex peccato omnibus inflicta compunguntur vsque ad lacrimas in quibus zelo salutis inardescentes orent deum pro mortuo Hic fletus valet mortuo ad mitigacōem pene. plus autem flenti et morituro quia valet ad mitigacōem pene et remissionem culpe et premium paterre.

¶Dubitat̃ scđo vtꝝ plangendo plus sit mors mortlis
hic que est priuacio vite gratie per peccatum mortale
qm̃ mors nature que est priuacio vite nature R̃ꝫ ꝙ
prima est lugubrior. ꝙ facit animam miserabiliorem
eo ꝙ subicit eam miserie et culpe. qđ non facit mors
nature que cicius suscipienda est q̃ꝫ ꝙ ꝯmittat̃ culpa
Item mors nature neminem reddit miserum. nec est
mala. nisi ratione precedentis mortis vite gratie seu
iustie Vñ aug. li. de ci. dei. c. ij. Mala mors putanda
non ẽ. quam bona vita p̃cessit et eccl. xxij. Luctus mor-
tui septem dies. fatui aũt et impij omnes dies vite
illoꝝ Ex quo primo patet ꝙ maior diligencia debet
haberi ad remouendum miseriaꝝ aiaꝝ per correctiõem
scienaꝝ p audicõꝫ ꝯfessionem ⁊ per predicacõꝫ ac doctrinã
q̃ꝫ ad remouendum miseriaꝫ corpm p appotecarios ⁊
medicos et hmodi. Vñ apparet ꝙ modica caritas
apparet ĩ hoĩbꝫ q̃ tam solliciti st̃ xpĩ corpa mortuoꝝ vel
morituroꝝ vocare medicos dare expensas et hmodi
facere peroperas ac portare vestes lugubres. etiam per
annũ. q̃ tñ cum caroꝝ vel proximoꝝ animas vident
mori peccato mortali vel mortuos iacere mins curant
sanari. sed vident heu vel modicum aduertunt. cum
tamen mortuus nãliter per talia non possit suscitari
et si possit mira fierent et anima hic mortua faciliter
possit suscitari qđ curãt pauci Dubitatur tercio vtꝝ
minus sit plangenda mors mortalis anime pro fu-
turo seculo. q̃ꝫ aie mortalis mors pro cursu h vite
R̃ꝫ ꝙ sic. plangibilitas enim non quantificat p̃cise
ex magnitudine miserie quam quis patitur. Alias
Lucifer esset nobis maxime plangendus. quod est
erroneum Requiritur ergo vltra quantitatem mali
ꝙ q̃s patitur aliqua certa ꝯmunicacio vel connexio
plangentis ad plangendũ scꝫ per amorem vel ꝯgnacõꝫ
vel p aliqđ hmodi. omnes aũt mortui vita gratie.

in futuro seculo sunt damnati·et inter illos et viuos nō est aliqua cōicacio ī caritate aut societate, et ideo eorum mors a viuis misericordie est plangenda·ex quo etiā patet quod magis nobis plangendi sunt viui quam mortui et magis xpistiani iusti vel erronei·quam iudei vel pagani et inter xpianos magis plangendi sunt coniunctiores quam minus coniuncti· Dubitatur quarto vtrum in ordine ad ipsos plangendi sunt boni defuncti quam mali defūcti Respondetur quod plus mali quod ex secundo dubio patet·quod mors spūalis a gracia plus est plangenda quam corporalis a nā Cū aūt moritur hic malus sub duplici miseria et morte moritur videlicet morum et nature·bonus aūt nisi morte nature dicitur notanter quod plus plangenda est mors malorum ī ordine ad ipsos quam bonorum quod differencia multiplex et in moriendo inter bonos et malos. Quidam enim mali sunt quorum mors ipsis solis mala est·Alij sunt mali quorum mors ipsis et communitati mala est·quod melius pacem conseruauerunt quam meliores ipsis·Alij sunt mali quorum mors ipsis nocet sed alijs prodest quia fuerunt Tyranni vel turbantes pacem·Sic etiam inter bonos sunt differencie ratione quorum mors bonorum per accidens lugubrior esse·licet in ordine ad ipsos malos malorum mors sit lugubrior. Dubitatur ·v·vtrum cultus exequiarum prosint defunctis videlicet que fiūt in pannis in candelis·pūicia hominum et huiusmodi·Respondetur secundum tho·in·iiij·dis·xxxv·quod sic quando fit moderate et pie quia tunc sunt honesta Vnde aug·li·de ci·dei·Antiquorum iustorum funera officiosa pietate curata sunt et exeque celebrate·Patet illud Nam symon fecit super patrem et matrem quinque piramides primo machabeorum·xiij Abraham honeste sepeliuit Saram genesis·xxiij·Et ioseph patrem suum genesis vltimo Vnde damascenus in sermone de dormientibus inducit verba athanasij dicentis licet in aere qui inpietate consumatus est·repositus

fuerit ne tenue oleum et cereos deum inuocans in se-
pulcro accendere. Accepta enim ista sunt deo et multū
ab eo recipiencia retribucōnem. et vt tho· super eadē
verba dicit qꝫ oleum cera et huiusmodi pro defunctis
prolata prosunt eis· vel inquantū ecclesie afferuntur·
vel pauperibus dant̄· vel inquantum huiusmodi in
reuerentiā dei fiūt. Vnde in verbis auctor̄· subiūgit̄
oleum enim et cera holocaustū sūt. Dubitat̄ sexto
ad qd̄ prodest sepultura mortuoꝝ. Rn̄· ex tho· vbi prius
ad septē prodest viuis quadruplicit̄. Primo qꝛ cultus
sepulture lugubris et ornatus consolatio est viuoꝝ
qui alias sibi compati videntes facilius velut diui-
sum onus meroris portant. Et de h̄ loquitur greg·
quarto dialogorum dicens· cura funeris condicio
sepulture et pompa exequiarum magis sunt viuorū
solacia quam subsidia mortuorum. Scd̄o prodest
viuis ne eorū oculi turpitudine cadauere offendant̄
et ne corpora fetoribus inficiantur· Tercio inquantū
opa mīe exercent· vt tanget̄ statim. Quarto viuis in
eorum animabus quia ibi instruunt̄ de fide resur-
rectionis dn̄i tam in gestib9 q̄ꝫ in oracōnib9· pagani
autem et falsi xp̄iani credebant aīam non cōmescere
nisi corpus esset sepultum sed hoc est error. Quinto
prodest mortuo sepultura quia videntes monimēta
viui mouentur orare pro mortuis· ideo etiaꝫ monu-
menta dicuntur quasi mouencia mentem· vt dicit
aug9· primo de ci· dei et libro de cura pro mortuis.
Sexto prodest defuncte sepult̄a si facto est in loco sacro
nō quidā ex ip̄o ope opata· sed magis ex ope opāte
dum scꝫ ip̄e defunctus vel alius corpus eius tumlaꝝ
in loco sacro disponens p̄rocinio alicuius sancti eum
committat cuius precibus per hoc credendum est ad-
iuuari· et etiam p̄rocinio eoꝝ qui loco sacro deseruiūt
qui p apud se tumulātis freq̄ncius orāt. Septio etiaꝫ
prodesse p̄t ornat9 vel cult9 moderat9 exeq̄aꝝ defūctis·

ingressū per hoc diei excitant̄ hoīes ad ꝯpaciendū ꝛ ꝓ ꝯñs ad orandū pro mortuo vel inq̄ntum ex sumptibus sepulture vel pauperes fructū recipiunt vel etiaꝫ ecclia decorat̄ Sic enim sapīe·xxx· Sepultura inter ceteras elemosinas ¶ Dubitare Septimo vtrum sepultura impij facta in sacro loco impio defuncto noceat R' tho·ibidem non nocet nisi inquantū hanc sepulturaꝫ sibi indignaꝫ ꝓpter humanam gloriam procurauit ponit·de hoc greg·iiij·dialogoꝝ exempla plura quoꝝ vnum tale est Nam quedaꝫ monialis carne ꝯtinens sed stultiloquio plena in ecclesia est sepulta·quam nocte vidit custos ante altare duci et ibi diuidi et vnaꝫ partem ibi cremari·Mane auteꝫ alijs narrans custos ecclesie in marmore signa adustionis oñdit· Secundo valentinus mediolanensis ecclesie defensor vitam lubrice finiens · et subitanee in ecclesia Beati Sixti martiris est sepultus Eadem igitur nocte ad vocem tracti hoīs et trahenciū custodes occurrentes viderunt duos teterrimos spiritus Valentini pedes ligatos ipso granditer clamante de ecclesia ꝛ sepulcro ꝓprio in aliud extra ecclesiam trahi·Mane auteꝫ reperunt Valentinum non in ecclesia ·sed extra ligatis pedib9 traiectum in alienum sepulcꝝ Tercio valerianus patricius brixenens̄ eiusdem ciuitatis Episcopo ꝑcio ī eccia beati francisci mr̄is non obstante ꝙ senio lubrice vixerat sepeliuit ·Eadem igitur nocte et seq̄ti custodi ecclesie Sanctus Faustinus apparens dixit· Vade dic Episcopo vt fetentes has carnes eiciat· alias die tercia morietur ·Cum prima die et seq̄nti visionem timeret episcopo dicere Episcop9 die tercia incolomis lectū intrans inopinate expirauit ·Quo patet dicit gregorius sacris locis non adiuuari post mortem ad euitandum iudicium quibus peccatum dimissa non fuerunt ¶ Scd̄m principale p9 mortem est vt fiant suffragia defuncto · quamuis de hoc late

dictū sit in tractatu nr̄i preceptorij· dubita˜ tn̄ primo hic dupliciť vtꝝ mortuus detrimentum senciat· et ei obsit qn̄ elomosine q̄s pro se fieri mādauit nō danť R̄ṽ ẜm tho· q̊tlibeto· v· q· xiij· et ẜm petꝝ de pa· super iiij· dis· xxxv· Q̄ ille qui in caritate ordinauit pro se defuncto fieri aliquid meruit gradum in gloria quo ad gaudiū et meruit diminucionem pene sibi debite quia elemosina est satisfactoria vel aliud suffragium ¶ Talis igitur de quo queritur propter subtractionem suffragij quam facit procurator suus seu executor tes-tamenti non potest pati detrimentum· Primo si ob mittanť suffragia ab eo ordīata nullum detrimītum sustinebit quo ad meritum glorie· postquam eam intrabit maxime si quantum in ipso fuit· causam adhibuit vt huiusmodi elemosine cito darentur· q2 meritum adipiscendum cum quis venerit in gloriā dependet principl'r ex voluntate et intencōe merentis· qd̄ totum in hac vita opatur Vnde q̄uis procurator negligat· tn̄ deus habet voluntatem pro facto Sc̄do non obest quo ad pene intensionem· Cum· n· anima egrediť· pena sic sibi taxatur· qd̄ nec auge˜ intensione seu acerbitate nec diminuetur intensiue propter sub-tractionem suffragij· Tercio non abest quo ad pene ꝑpetuacionem extensiue· Si enim nullū suffragiū pro anīa fieret non propter hoc perpetue in purgatorio maneret· quia cruciatus purgatorij eam purgabant vel alia suffragia conmunia· Exempli gratia· Sit aliq̄s in carcere pro debito· quod alteri soluendum omisit alio non soluente perpetue tenebiť nisi per se soluat manendo in carcere· tunc solucōe pacta etiam procuratore nō soluente eo facto liberať et sic ē Q̄rto obesse p̄t qn̄do anima dū hic esset potuit soluere vel dare elemosinam in vita vel ordinare vt cito daretur p9 et tn̄ ordinat vt tardius solueret· Vnde melius faciunt· qui in vita soluunt testamentum vel alia

bona anteq̄ ad heredes perueniant q̄ modicū in vita suffragij plus valet q̄m multum post mortem ꝑmo in vita datum ex caritate meret̄ gradū vel mereri pt gaudium patere essencialis premij eternal̄ durantis ꝛ quis priuat se dando tp̄alia in vita ꝯmodo tp̄alia ꝓpter deum · ꝓpter mortem aut dando nullo ꝯmodo priuatur · et per ꝯseq̄s modicū aut nullum premium meret̄ quis patere qui primo dat q̄n do rebꝫ vlterius frui non pt presertim q̄n datur aliq̄d pro eo · eo nihil in vita ordinante · defuncto aūt aliquo postea q̄tum est ex parte aīe q̄to cicius tanto melius fit · si statim dat̄ nisi in casu excipiendo statim dubio seq̄ti tercio · Quinto nocet sola negligencia procuratoris · ad h̄ vt aīa diucius in purgatorio moreretur ꝛ penas luat · q̄ elemosina · quā pro se ordinauit fieri n̄ ex ope opato subuenit · q̄ nullum est nemo facit · etiā q̄ fieri ordinatū est · ideo etiā nec ex opere operante liberat · Sexto nocet ex ꝯseq̄ti q̄ aīa tardius beatificabit̄ essenciam diuinā videndo q̄ nemo eā libat de carcere nec pro ea satisfacit nisi ipsamet luendo vsq̄ ad tp̄s a deo ꝓfinitū · Dubitat̄ scd̄o q̄d fiat de illis viuis q̄ tenent̄ face suffragia pro mortuis ꝛ non faciūt R̄ q̄ ḡuiter puniunt̄ ad min⁹ infuturo · et interdū hic et suffragia q̄ ip̄is cederent q̄n moriunt̄ cedunt · aliq̄n ex mīa dei et iusticia tl̄ibꝫ defraudatis p⁹ aīabꝫ vel alijs Ista r̄nsio pie c̄dit̄ ꝓpt̄ exempla q̄ legim⁹ · Ponit · n · vincencius speculo historiaꝝ et tripius in historia korali · magni cunde ī exercitu existentē ꝯ sarracenos habuisse militē noīe romonicū · qui infirmatus ligauit equū clericis et pauperibꝫ consanguineo illa committens · Milite ī mortuo consanguineus equum · ioo · solid̄ vendid̄ et illos in proprios vsus conuertit Nocte autem · xxx · Miles apparuit consanguineo dicens iam purgatus

vado ad celũ· tu vero q̄ me suffragio fraudasti hodie intrabis infernũ · Et subito clamor demonũ in aere attollit̃ miser cum carne et aĩa rapit̃ et super monteȝ q̄tuor dietis distantem a loco raptus collidit̃ ubi· xij die a suis raptus totaliter ↄfractus · Secundo refert vincencius ibidem q̄ in monasterio fuldensi per pesteȝ abbas et plures fratres decesserunt q̄ ꝓpter elemosine augeri ceperunt pauperibꝫ Tandem de hoc cellerarius murmurat et elemosinaȝ minuit· qui cũ sero dormi= toriũ intrare vellet vidit ĩ capitulo prefatos defũctos et fugit· ſ ab eis in capit'lm trahit̃ et flagellat̃· sibiq̄ȝ dicitur p9 pauca moriens· et q̄cq̄d pro te fieret aliis cedet quos fraudasti · aliosq̄ȝ corrige exemplo quos corrupisti verbo Que oĩa postea facta sũt· Dubitatur tercio Vtrum distributio elẽosinaꝝ p suffragiis debeat tardare aliq̄ñ vt melius res distribuant̃ defũcti · R̷ᵉ tho· q̄ ista· q· xiiij· in mora· modicũ tp̃s non videt̃ esse pericl'm Vnde laudabl'r modico tp̃e differt quis vel vt plures elemosinas faciat · Si võ ↄuerso multum differt ⁊ non multo ãpliores elemosinas faciat non videt̃ esse absq̄ȝ culpa· q̄ȝ forte defunctus a purgatorio interĩ liberaret̃· hic aũt req̄ritur prudentis executoris examen vt scȝ ↄsideratis dilacõe tp̃is ⁊ ↄdicõis p̃sone q̄ credit̃ cicius vel tardius liberanda· et etiaȝ q̄ntitate augmenti elemosinaꝝ faciat q̄d videtur expedire de= functo hec ille Dubitat̃ quarto vtꝝ in morte cesset obligacio debitoꝝ in pecuniis et similibꝫ q̄bꝫ moriẽs astrĩgebat̃ R̷ᵉ pbabl'r ſm· m· h· de hassia sup geneƀ q̄ non nisi viuus quittitauerit morienteȝ· nam aut moriens descendit ad inferna · et tunc nulla videt̃ rõ de obligacõe· sed pocius seruandaȝ in die iudicii · aut inmediate ascendit ad superos · et hic penituit te non soluendo nichil prohibet eum adhuc obligati viuo·

et ordine sua in patria satisfacere pro viuo petendo sibi prosperitatem in temporalibus et spiritualibus aut post in purgatorio post penitentiam et tunc satisfaciet luendo penas aut orando pro viuo aut viuus aliquis suffragando pro eo ¶ Sunt autem cum debitis morientes in triplici differentia Primi qui non habentes vnde viuerent bona opera fecerunt vel intendunt facere et satisfacere intenderunt sincero animo ac si recepterunt mutuo temporalia ab aliquo fideliter intendentes reddere. tales si morte siue eorum culpa preoccupantur paruum vel nullum peccatum commiserunt non soluendo creditoribus Vnde mortui nullam aut minutissimam pro debito habebunt. Alij sunt qui accommodant temporalia ad bonum vsum aut spiritualem profectum nec vt diligenciam faciunt in vita iuxta posse vt creditoribus soluant in caritate morientes grauiter in purgatorio pro debitis punientur Vnde apostolus ad romanos xiij. Reddita omnibus debita. cui tributum tributum. cui vectigal vectigal. cui timorem timorem. cui honorem honorem. nemini quicquam debeatis. nisi vt inuicem diligatis Tercius qui ab omnibus audacter accommodant. vt ipsi bene viuant. licet sciant se non bene habere vnde soluant. nec student vt creditoribus solnant. Tales si finaliter de peccato penitent peccatum dimittitur. sed pro delictis grauissime punientur in purgatorio De tali materia refert exemplum thomas de bono vniuersali in libro de apibus Miles quidam guerras gerens contra aduersarium. fabro cuidam pro equis sufferrendis cepit obligari debitis. que fabro sepe postulante non soluit. et tandem vterque de debito oblitus est Miles moritur post. xxx. dies fidelissimo sibi apparuit dicens. dic vxori mee vt fabro soluat debitum. quia his vt vides babatis crucior manibus Indicat seruus visionem filio Militis. qui ordinis predicatorum fuit. et vterque vxori. per quos cum a Fabro quereretur de debito. ille diutina egretudine

ↄsumptus respondit vt tactū est· et ꝙ marcaꝫ miles teneret· ꝙꝫ cū vxor solueret· et alia debita · ei miles ap · paruit a capite vsqꝫ ad ima pedum balneo inmersꝰ et reste ligatus· dixitqꝫ Solue funem Quem cum illa soluisset ille gracias agens Ecce inquit ligatus fui· ꝛ solutionē te soluente sic solutus sum ¶ Dubitatᷣ qn̄to vtꝝ in morte cesset obligacio qua ↄuerso vnius te · netur debitum morienti Rꝫ̄ ꝫm oēs ꝙ nō ꝙ moriēs aut hꝫ heredes· illis tenetur· aut non hꝫ heredes· vel nō ↄstat heredes esse vel alias vndiqꝫ eis soluere non pͭ licet habeat vnde soluat· et tunc tenetᷣ dare ea ad dei honoreꝫ ex parte mortui ad ipsius etiaꝫ suoꝝ saluteꝫ aut vnius non habet vnde soluere posset· et tūc tenetᷣ pro tpalibꝫ in spiritualibꝫ vt ꝛ ꝑuijs oꝛōibꝫ ieiunijs vel alijs opibꝫ satisfactorijs pro mortuis satisfacere nec cessant etiam per mortem obligacōes quibꝫ viui obligantᷣ pro mortuis ratione beneficioꝝ que ab eis dum viuerent receperūt ¶ Quo ad tercium principale qrītᷣ vtꝝ licitū sit viuū petere moritūꝝ vt sibi reuelet statū suū pꝰqꝫ mortuus fuerit Rꝫ̄ tho· qͧtlibeto· xxx· q· xxij· Si quis reqrat a moriente ↄgnoscere statum suū post mortem supponendo tn̄ hoc diuino iudicio nlla rōe videtur dici peccatū· nisi forte ex dubitacione fidei de futuro statu quasi temptando inquirat · Causa est Nam ꝫm dam· libro secundo Impleccio naturalis de · siderij non est peccatum nisi aliqua inordinatio ad · iungatᷣ vt ptꝫ de cibo Nā aūt scire desideramus ꝙ nō est malū nisi inordinate appetatᷣ malis circūstancijs Sed scire statum post mortem fit pia intencione vt suppoꝰ ꝙ humiliter ꝛ pie petitᷣ et queritur nec obstat ꝙ luce· xvi· Noluit reuelare fratribus diuitis eiusdeꝫ statum quia superbis fratribus ꝫm illud Mathei· ij· abscondit velut a sapientibꝫ ꝛ prudentibꝫ que tamen ·

reuelare dignatꝰ hūilibꝫ et puulis. H de tho. Quidam tñ alius doctor addit q̄ qui expeteret redditū vt certificari vellet de statu illo. vt an celum et infernus sint qđ dīr predicatur mortaliter peccare posset. qñ mrm dubitaret q̄ infidelis esset. Dicit etiaȝ q̄ istaȝ expeticōȝ non deberet nisi hoies deuoti. et isti pn̄t sic expeti qui fuerunt in statu isto deuoti. et de q̄bꝫ presumitur q̄ sint saluandi. diabolus. n. sepe inmiscet illusiones quin mortui sic reuocantur Contingit qñq̄ etiam q̄ mortuus est in purgatorio. et diabolus in forma illiꝰ apparens dat intelligere q̄ sit damnatus in inferno ideo ne pro eo fiant suffragia Qñq̄ ostendit se quasi sit saluatus eadeȝ de cā Qñq̄ ꝯtingit q̄ ille defunctus est in celo. et tñ diabolus in forma illius apparens. ac si sit in inferno. ideo ne deus laudet̄ in eo etiaȝ posito q̄ ideȝ defunctus reuertet̄ non esset q̄s obligatus c̄rdere ea que reuelaret licet etiam essent vera. nisi certitudo sufficiens esset.

R. Fin. 4.

Proctor 1570
Pellechet 1333

s. l. n. d. (Augustae Vindel. Günther Zainer, ca 1470
before 5 June, 1473

Mr Bain

2 March, 1936

Mr. Donald C. Bain,
Canadian Import Co.,
M o n t r e a l

#7415

Dear Bain:

The simplest explanation of that off-print on 8 recto of the Ars Moriendi is, I think, that when that sheet was being printed off that page was turned downwards and stacked on the previous copy which had not been sufficiently dried. The same thing has happened on leaf 3 verso which with 8 recto constitutes the inner forme of that sheet, so that these two pages would naturally be placed as soon as dried on the two pages 3 recto and 8 verso of the outer forme of that quire. I am leaving a copy of this note in the book.

Many thanks for offering the two volumes of the Lancet returned herewith.

Yours sincerely,

W.W.F.